

Miša Aleksić
Univerzitet u Beogradu – Filološki fakultet
miscia.aleksic@gmail.com

ITALIJA U SPEVU *ITALY* (1823) SEMJUELA RODŽERSA (1763–1855)

Apstrakt: *Predmet razmatranja u ovom radu jeste drugo izdanje prvog dela speva Italy (1823) Semjuela Rodžersa. Tekstualni, intertekstualni i tematski aspekti dela analizirani su sa ciljem da se opiše način na koji Rodžers kao engleski romantičar, ali i osobena spisateljska figura piše o Italiji, te razlozi njegovog interesovanja za određene pojedinosti italijanske istorije, književnosti i kulture. Osnovna teza koju iznosimo jeste ta da je za Rodžersov pesnički putopis sam odlazak u Italiju bio od sekundarnog značaja i da se suštinski put odigrao pre stvarnog – u čitanju tekstova, historiografskih i književnih. Pomenuti spev nije preveden na srpski jezik, a na izvornom jezičnom području ne postoji standardno izdanje, niti značajan broj radova koji su ovom spevu posvećeni.*

Ključne reči: *Semjuel Rodžers, engleski romantizam, Italija, putopisi.*

Abstract: *This paper analyses the second edition of the first part of the poem Italy (1823) by Samuel Rogers. It considers the textual, intertextual and thematic aspects of the poem to describe how Rogers, as an English Romantic, writes about Italy, as well as the reasons for his interest in specific aspects of Italian history, literature and culture. The hypothesis of this paper is that the poet's experience as a traveller in Italy was of secondary importance for the writing of the poem, since his real travel in Italy had actually occurred before – through his reading of literary and historiographical texts. Rogers' poem was not translated into Serbian. Also, there is neither a critical edition nor a significant number of studies about this work.*

Keywords: *Samuel Rogers, English Romanticism, Italy, travel writing.*

U *Predgovoru* najnovije biografije Semjuela Rodžersa, prvoj „sistematičnoj biografiji”¹ ovog pesnika napisanoj posle Robertsove knjige² iz 1910. godine, autor Martin Bloksidž pominje *mecotintu* Čarlsa Motrama *A Breakfast Party at Samuel Rogers' House*, na kojoj je engleski pesnik prikazan u društvu ni manje ni više do „Bajrona, Šeridana, Mura, Vordsvorta, Sautija, Kolridža i Kempbela”. Iako,

---

¹ Prevodi odlomaka iz tekstova na engleskom ovde i u ostatku rada su naši.

² R. E. Roberts, *Samuel Rogers and His Circle*, London, Methuen & Co, 1910.

kao što navodi autor, ova slika ne predstavlja realan događaj, sve ove ugledne ljude Rodžers zaista jeste poznao, a „neke i veoma dobro”. Rodžers je, naime, bio pesnik čiji je spev *The Pleasures of Memory* (1792) svojevremeno postigao znatno veću popularnost od Vordsvortovih *Lirskih balada*³, pesnik kojeg je sam Lord Bajron „poštovao kao vodećeg pesnika tog doba”⁴. On je dugo bio istaknuta figura engleskog društva svog vremena, a njegov ugled bio je postojan i tokom poslednjih godina njegovog dugog života, o čemu svedoči činjenica da mu je posle Vordsvortove smrti 1850. godine na zahtev kraljice Viktorije ponuđeno da postane poeta laureatus engleskog dvora.

Danas Semjuel Rodžers više nije poznata ličnost engleske i evropske književnosti, a to potvrđuje i činjenica da je *Italijanski dnevnik* (*Italian Journal*) jedino pesnikovo delo koje ima „moderno, anotirano izdanje”⁵, dok njegovi spevovi nemaju „standardno izdanje”⁶. U našem radu biće reči o spevu *Italy* (1823)⁷, jednom od dela koje je odigralo značajnu ulogu u oblikovanju romantičarske slike Italije⁸ i koje stoga može pružiti dodatne uvide u italijansko-engleske književne veze i doprineti razumevanju doživljaja italijanske istorije i kulture u Evropi 19. veka.

Samjuel Rodžers posetio je Italiju u dva navrata – prvi put 1814. godine, u periodu kada je za engleske putnike, po završetku rata, ponovo bilo moguće putovanje u kontinentalnu Italiju; drugi put 1821. godine, kada je dobar deo speva već bio napisan⁹. Prvo izdanje speva objavljeno je anonimno 1822. godine i nosi podnaslov *Part One*, a drugo datira već iz 1823. i nosi autorovo ime. U narednim godinama Rodžers objavljuje nova izdanja, neprekidno unoseći izmene u tekst i paratekst i dodajući nova poglavlja. Prvi deo speva obuhvata Rodžersovo putovanje kroz Italiju zaključno sa Firencem, a drugi deo, iz 1828. godine, sadrži poglavlja o Rimu, Napulju, Pestumu, Amalfiju, Đenovi... Dok prve verzije teksta nisu naišle na naročito pozitivan prijem i nisu donela Rodžersu značajnu materijalnu dobit, izdanje iz 1830. godine dovelo je do velikog preokreta u recepciji ovog dela i obnovilo Rodžersov književni ugled. Ono je, naime, ovog puta bilo praćeno ilustracijama koje su Tomas Stotard i Vilijam Turner¹⁰ izradili tada novom i skupocenom tehnikom gravure u čeliku, a koju je Rodžers mogao da priušti zahvaljujući velikom bogatstvu. Taj se finansijski riskantan poduhvat na kraju isplatio, budući da se prvi tiraž novog izdanja *Italije* vrlo brzo rasprodao.

³ Martin Blocksidge, *The banker poet: The rise and fall of Samuel Rogers, 1763–1855*, Chicago (Ill.), Sussex academic Press, 2013, str. 2.

⁴ *Isto*, VIII.

⁵ *Isto*, 179. To je izdanje priredio Džon Rigbi Hejl (John Rigby Hale), a objavljeno je 1956. godine.

⁶ *Isto*, X.

⁷ Spevu *Italija* (*Italy*) posvećena je i knjiga Ernesta Gidija naslovljena *Samuel Rogers et son Poeme "Italie"* (1959).

⁸ David Laven, “Lord Byron, Count Daru, and anglophone myths of Venice in the nineteenth century”, u *MDCCC 1800*, 2012, vol. 1, str. 8.

⁹ Martin Blocksidge, *nav. delo*, str. 226.

¹⁰ *Isto*, str. 268.

Turner, Rodžersov prijatelj i veliki ljubitelj poezije, entuzijastično je prionuo svom zadatku uprkos maloj novčanoj naknadi, a razlog tome je verovatno i to što je i sam bio snažno nadahnut Italijom posle duže posete 1819. godine¹¹. Njegove ilustracije bacile su novo svetlo na Rodžersov tekst, ali su ga i zasenile i po slavi bez sumnje nadživele¹². Tako je mladi Džon Raskin, uveren da je Rodžers autor i speva i ilustracija, pred pesnikom iskazao oduševljenje lepotom gravura, ali i određenu zadržku u pogledu samih stihova¹³. Pa ipak je Rodžers, veliki ljubitelj figurativnih umetnosti, zaista i uticao na konačni izgled ilustracija usmeravajući Turnera ka neoklasicističkim rešenjima¹⁴. U ovom radu nastojaćemo, pak, da u središte interesovanja vratimo sam tekst, koji ćemo razmotriti u širem književnom i kulturnom kontekstu.

Knjige o putovanjima bile su među najčitanim na kraju 18. veka¹⁵, a tekstovi o Italiji u Rodžersovo vreme gotovo da su predstavljali zaseban žanr¹⁶. Tokom 18. veka engleski putopisi postepeno postaju „književniji” i usredsređeniji na utiske pisca, a manje na preciznost i uverljivost opisa, nekadašnje prioritete¹⁷. U tom se pogledu svakako ističu Bajron i Vordsvort¹⁸. Pa ipak, tezu o „književnom” karakteru i subjektivnosti putopisa valja dodatno iznijansirati. Ako oni postaju „književniji” u smislu da su „naučni” karakter i informativnost delegirani u drugi plan, a opisi subjektivni i poetski oblikovani, pri čemu prisustvo autora kao protagoniste narušava neutralnost i dokumentarnost teksta, možemo reći da su neki od njih „književni” i u smislu da imaju za svoj predmet ne samu destinaciju putovanja, već *književnost* (u širem smislu) o njoj. Takva dela postaju upečatljiva ilustracija intertekstualnih teorija koje tekstu negiraju bilo kakvu referencijalnost na stvarni svet i posmatraju ga kao stecište drugih tekstova. U tom slučaju mogli bismo govoriti dakle pre o subjektivnosti *autora-čitaoca*, nego o subjektivnosti *autora-putnika*, budući da, kao u Bajronovom slučaju¹⁹, putopisac može biti „gotovo potpuno nezainteresovan” za mesto koje posećuje ili u kojem kao stranac živi. Drugim rečima, lični utisci, *ovde i sada*, postaju suštinski irelevantni, a ono čega u pročitanoj nema gotovo i da ne postoji.

¹¹ *Isto*, str. 269.

¹² *Isto*, str. 270–271.

¹³ *Isto*, str. 271.

¹⁴ Adele M. Holcomb, “Turner and Rogers’ “Italy” Revisited”, *Studies in Romanticism*, Boston, Vol. 27, 1988, No. 1, str. 67.

¹⁵ Nigel Leask, “Eighteenth-Century Travel Writing”, in *Cambridge History of Travel Writing*, eds. N. Das, and T. Youngs, Cambridge, Cambridge University Press, 2019, str. 93.

Primeru radi, V. Sotbi (W. Sotheby) 1818. godine objavljuje spev *Farewell To Italy*, a Rodžersovoj Italiji prethodi i *Hodočašće Čajlda Harolda* kojem je, takođe 1818. godine, pridodato i četvrto pevanje o Italiji, kao i *Oda Veneciji* (1819).

¹⁶ Martin Blocksidge, *nav. delo*, str. 237.

¹⁷ David Laven, *nav. delo*, str. 99.

¹⁸ Carl Thompson, “Nineteenth-Century Travel Writing”, in *Cambridge History of Travel Writing*, eds. N. Das, and T. Youngs, Cambridge, Cambridge University Press, 2019, str. 111.

¹⁹ David Laven, *nav. delo*, str. 9.

Bajronu je u tom pogledu zasigurno sličan njegov savremenik i poznanik Semjuel Rodžers. Iako su neki delovi, kao, na primer, stihovi o Pestumu, nastali na licu mesta²⁰, Rodžers u *Italiji* nije nalik nekim putopiscima 18. veka²¹ koji, radi veće uverljivosti i preciznosti (i iz straha od greške i kritike), saopštavaju čitaocu neposredne utiske zabeležene na samom opisanom mestu. Rodžers putuje Italijom 19. veka, ali takođe i, pre svega, Italijom minulih vekova, upoznatom kroz tekstove engleskih, francuskih i italijanskih autora.

Spev *Italy*, naročito u kasnijim izdanjima, predstavlja uz to kompromis težnja za informativnošću i subjektivnim, poetskim uobličavanjem stvarnosti – u *tekstu* autor daje pesničku obradu istorijskih ličnosti i događaja i sam katkad postaje učesnik u ispriповедanom, dok *paratekst*, u vidu pratećih napomena, preuzima zadatak informativnosti, objašnjava i dopunjuje ono što je opisano u stihu, a neretko se u njemu otvaraju nove narativne linije²².

Izrazito intertekstualni karakter Rodžersovog speva odnosno težnja ka citiranju nauštrb iznošenja novih zapažanja ima više uzroka i posledica. Zbog Napoleonovih ratova (1803–1815) za Britance su skoro dve decenije putovanja u Italiju bila veliki poduhvat, a „vrlo često” gotovo „nemoguća”²³. Glavni „pristup” Italiji bio je putem starijih putopisa iz vremena Velikog (obrazovnog) putovanja, sa akcentom na „književnom i klasičnom nasleđu Italije”, pri čemu su i nešto noviji vodiči vrlo često „reciklirali” opise iz perioda pre Francuske revolucije. Bajron je tako „pristigao u grad [Veneciju] sa već oformljenim idejama”, koje su nastale u *detinjstvu*, u *čitanju književnosti*: «I loved her from my boyhood – she to me / Was as a fairy city of the heart [...] / And Otway, Radcliffe, Schiller Shakespeare’s art / Had stamped her image in me»²⁴. I u *Italiji* čitamo da je Venecija mesto na kojem se ostvaruju „najraniji, najsrećniji” snovi, oni *književni*, koji se snivaju posle prvog susreta sa pričama čija je pozornica Venecija – “For a tale to catch / Credulous ears, and hold young hearts in chains, / Had only to begin, / There lived in Venice”²⁵. Sliku o Veneciji, izrazito literarnog karaktera, koju su imali naredni naraštaji oblikovala je mala skupina pesnika: Bajron, Šeli, Mur i – Rodžers, pri čemu je Bajron, kao najistaknutiji i najuticajniji, snažno uticao na ostalu trojicu²⁶. Istakli smo, dakle, dve pojedinosti koje mogu objasniti delom zašto se autor u svom spevu u toj meri oslanja na druge tekstove: putopisi s kraja 18. i

²⁰ Martin Blocksidge, *nav. delo*, str. 235.

²¹ Up. Leask, *nav. delo*, 97–98.

²² Martin Blocksidge, *nav. delo*, str. 275.

²³ David Laven, *nav. delo*, str. 6–7.

²⁴ *Isto*, str. 8.

²⁵ Rodžers zatim, kao primere, citira Voltera, odnosno poglavlje *Kandida* u kojem se pripoveda o istoimenom junaku i njegovom saputniku Martinu u Veneciji, u gostionici na večeri sa Šest stranaca; zatim Šilerovo delo *Ghost-seer*, poznato engleskoj publici od 1800. godine pod nazivom „Jermenin” (“The Armenian”); te na osnovu XXVIII knjige uticajne Daruove *Istorije Venecijanske republike* (1819) daje kratku i uzbudljivu priču o poznatom alhemičaru XVI veka Marku Bragadinu (*The Cypriot*).

²⁶ David Laven, *nav. delo*, str. 8.

početka 19. veka, nezaobilazna priprema za dalje pisanje o Italiji i sam put, i sami su bili neka vrsta intertekstualnog kolaža; literarizacija Italije odlikuje Bajronova dela koja su uticala na doživljaj Italije S. Rodžersa i potonjih naraštaja. Još jedan važan razlog nalazimo u napomeni uz poglavlje o Đinevri Orsini (1854: 283): “Except in this instance and another (...), I have everywhere followed history or tradition; and I would here disburden my conscience in pointing out these exceptions, lest the reader should be misled by them”. Ovakav vid pesničke obrade istorije sličan je onom koji je pre potpunog odbacivanja književnosti zagovarao Manconi (A. Manzoni), a to je istinita, verodostojna pesnička rekonstrukcija na osnovu pouzdanih izvora koja čitaocu može biti korisna i poučna. Sam pesnik kaže (1854: 257): “(...) and happy shall I be if by an intermixture of verse and prose I have furnished my countrymen on their travels with a pocket-companion”. Možemo stoga reći da izvori kojim se Rodžers služi imaju nekoliko funkcija: mogu pružati istorijsku potporu tekstu i jamčiti verodostojnost; mogu poslužiti kao potka koju pesnik razrađuje u svom tekstu; možemo uz to reći i da je obilje citata, iz dela iz različitih perioda i na različitim jezicima, i u funkciji isticanja pesnikove učenosti i poznavanja literature.

Uz to su, u vezi sa „intertekstualnom” Italijom, važna i određena tada uvrežena uverenja o ovoj zemlji: “It has been observed that in Italy the memory sees more than the eye. Scarcely a stone is turned up that has not some historical association, ancient or modern; that may not be said to have gold under it” (Rogers, 1854: 257). Takvo zapaženje Rodžers ponavlja i u samom tekstu: “Not a stone / In the broad pavement, but to him who has / An eye, and ear for the Inanimate World / Tells of Past Ages” (1823: 74–75). Ono što se već *desilo*, ono što se već *pročitao* zasenjuje ono što se *sada* vidi, a takva usredsređenost na (romantizovanu) istoriju dovodi do toga da su za pisanje o Italiji važniji drugi tekstovi nego sopstveni utisci i zapažanja, i da se savremena stvarnost, zbivanja i ljudi na Rodžersovoj pozornici suštinski javljaju samo u vidu nagoveštaja, često u funkciji stvaranja kontrasta sa prošlošću u okviru opšteg mesta o dekadenciji Italije. Ono što ističe Laven²⁷ u vezi sa Bajronom važi i za Rodžersa – krah trgovine, siromaštvo i glad koji pogađaju Veneciju posle Napoleonovih ratova ne zaokupljaju pažnju ovog pesnika i nisu predmet njegovih razmatranja.

Istorizacija, mitologizacija i romantizacija u prvoj polovini 19. veka postaju opšti načini pristupanja italijanskoj kulturi zahvaljujući izrazito intertekstualnoj prirodi uzornih tekstova o Italiji, pri čemu određena dela postaju nezaobilazna literatura za sve one koji se bave italijanskim temama, a ideje i predrasude u njima sadržane opšte prihvaćene u to doba. *Istorija Venecijanske republike* (1819) Napoleonovog podanika grofa Darua (sa izrazito pristrasnom i uglavnom negativnom ocenom Venecije) i Sismondijeva *Istorija italijanskih republika* (1807), koje i Rodžers citira, dugo su vremena bile ključni historiografski tekstovi na ovu

²⁷ David Laven, *nav. delo*, str. 10.

temu, a Bajronu su poslužile za njegove istorijske tragedije²⁸, pa su njihove ideje o Italiji našle plodno tle u delima engleskih romantičara.

Posledica pomenutog je da se u tekstovima o Italiji iz tog perioda neretko govori o istim ličnostima i događajima i to uz isticanje sličnih sudova, opštih mesta, stereotipa, itd. Primera radi, Enriko Dandolo, Marino Falijer, Frančesko Busone (*il Carmagnola*), Frančesko II da Karara, Frančesko i Jakopo Foskari kao i Đovani i Garsija Mediči, o kojima pripoveda Rodžers, u to vreme često su bili predmet književnih i istoriografskih dela, budući da su njihove biografije naročito odgovarale ukusu vremena i bile podložne romantizaciji. Iz tog perioda su, primera radi, Bajronove tragedije “Marino Faliero, Doge of Venice”²⁹ (1821) i “The Two Foscari” (1821)³⁰, a Brand³¹ navodi roman (1830) D. Sajma o Frančesku Novelu, te otmicu venecijanskih nevesta i priču o Bjanki Kapelo kao neke od omiljenih tema engleskih romantičara, koje takođe nalazimo u našem spevu. Džon Mur, kojeg Rodžers citira u napomenama i koji je i sam bio putopisac, u delu *A View of Society and Manners in Italy* (1781) takođe govori o bakrenim konjima u Crkvi Svetog Marka u Veneciji, o Atili i osnivanju Venecije, o Enriku Dandolo, o porodici Foskari, itd. U vezi sa ovim temama pomenimo i italijanske predromantičarske i romantičarske autore: V. Alfijerija i tragediju *Don Garzia* (1789), i A. Manconija i tragediju *Il Conte di Carmagnola* (1820).

Ukažimo na činjenicu da se Rodžers služi u velikoj meri i italijanskim tekstovima. Italijanski autori uz to i sami postaju likovi speva, a njihove biografije predmet romantizacije. Primera radi, kada opisuje Firencu i okolna mesta, Rodžers zamišlja Makijavelijevu „prisilnu dokolicu” na osnovu čuvenog pisma Frančesku Vetoriju (1513); zatim opisuje Bokačovu družinu iz *Dekameron*a, te citira i desetu novelu VI dana; kada govori o komediji *dell'arte*, citira V knjigu Goldonijevih *Memoara*; a kada govori o Falijeru, devetu epistolu XIX knjige Petrarkinih *Familiars*. Petrarka je opisan u poglavlju “Arquà”, a u napomenama se pominju i Aflijeri, Foskolovi eseji o Petrarki, Pulči, Ariosto, Taso, Tasoni, Redi... Prvi deo speva završava se citatom Dantea, o kojem se govori u poglavlju “Florence”, dok se *Božanstvena komedija* citira u više navrata tokom speva. Priče o pomenutim ličnostima i događajima povezuju teme koje su romantičarskim autorima bile bliske i prijemčive, a koje se u prvom delu Rodžersove *Italije* učestalo ponavljaju i obrazuju celinu koja nam može osvetliti Rodžersovo poimanje italijanske kulture

²⁸ *Isto*, str. 16.

²⁹ Rodžers (1823: 179) implicitno pominje Bajronovo delo: “Of him and his conspiracy I had given a brief account; but he is now universally known through a Writer, whose poetical talents command as much the admiration of other countries as of his own”. O odnosu Bajrona i Rodžersa videti: Ernest Giddey, “Byron and Samuel Rogers”, in *The Byron Journal*, VII, 1979, str. 4–19, kao i Martin Blocksidge, *nav. delo*, str. 228–235, a o nekim citatima iz Bajronovog „Hodočašća” v. Adele M. Holcomb, *nav. delo*.

³⁰ Up. Charles Peter Brand, *Italy and the English Romantics, the Italianate fashion in early nineteenth-century England*, Cambridge: Cambridge University Press, 1957, str. 187.

³¹ *Isto*, str. 192.

i istorije. Odnos prema predmetu pisanja i specifično značenje koje taj predmet u delu poprima prema tematskoj kritici govore nešto o „unutrašnjem krajoliku” autora i predstavljaju temu dela³². Tema speva bi po našem mišljenju bila *Italija kao zemlja suprotnosti*.

Spev Semjuela Rodžersa u znaku je kontrasta ili antiteze, koja se u toku dela kontinuirano javlja u različitim vidovima – u opreci su tako slavna prošlost i trenutno stanje dekadencije, krvoločni tirani i nevine žrtve, lepota gradova, živahnost društvenog života i okrutnost vlasti i zakona; nekad su to sam pesnik-narator i priča koju pripoveda ili osećanja koja neki prizor ili istorijska epizoda u njemu pobuđuju, a katkad se ukazuje da sama narav Italijana u sebi krije nepomirljive krajnosti; antiteza neretko ima i strukturalnu funkciju – pevanja o uzvišenim događajima i ličnosti smenjuju se sa epizodama ličnijeg tona. U tekstovima u tom periodu Italija i njena istorija, a naročito određene epohe, generalno postaju mesto suživota raznih suprotnosti³³. Kontrasti kod Rodžersa, iako sveprisutni, nisu zaoštreni i negativno obojeni kao kod nekih njegovih savremenika, ali su za pesnika veoma privlačni zbog sposobnosti da proizvedu jak emocionalni naboj.

Tako Rodžersov dolazak u Italiju prate sučeljena, uzburkana osećanja – zanesenost njenom lepotom i žal za onom slavnom Italijom koju je upoznao kroz književnost: “Oh Italy, how beautiful thou art! / Yet I could weep – *for thou art lying, alas, / Low in the dust; and they who come, admire thee / as we admire the beautiful in death*” (1823: 50–51, kurziv naš). Slične zapise o stanju Italije i načinu na koji je stranci doživljavaju nalazimo kod Leopardija – u čuvenoj kanconi iz 1818. godine i njegova Italija, personifikovana kao *prelepa* gospa (*formosissima donna*), *siede in terra, negletta e sconsolata* (*All’Italia*, v. 15), spavši „tako nisko” sa negdašnjih visina (*da tanta altezza in così basso loco*), a slika posetilaca koji se dive Italiji kao „upokojenoj lepoti”, kao nečemu što postaje beživotni predmet estetskog iskustva, podseća i na Leopardijev zapis iz 1827. o Italiji koja u očima stranaca postaje muzej, a Italijani njegovi čuvari³⁴. Pri

³² « Le thème selon la thématique, c’est plutôt l’ensemble des significations qu’une œuvre prête à ces référents ou à ses références : il s’agit moins d’un objet extérieur à l’œuvre que d’une catégorie sémantique qui lui est propre ». « L’image du monde sensible (...) reflète donc un « paysage » intérieur : « l’objet décrit l’esprit qui le possède, le dehors raconte le dedans » ; elle constitue l’« univers imaginaire » d’un écrivain... ».

Michel Collot, « Le thème selon la critique thématique », *Communications*, 47, 1988, str. 81–83.

³³ Laven navodi: “Byron, as we have already seen, located Venice within a fundamentally literary space; *but whether he was denouncing it as “Sea Sodom” or praising it as the product of some Radcliffean “Enchanter’s wand”, it also existed for him (...) within the realm of mythologised past*” (kurziv naš). David Laven, *nav. delo*, str. 16.

“In Italy, amidst the cruelty and crudity of the masses of the people, there were men of virtue and feeling: poets lived among condottieri; the greatest artists were at the mercy of the plague and conspiracy. In this contrast lay much of the appeal of medieval Italy”. Charles Peter Brand, *nav. delo*, str. 189.

³⁴ “Quegli tra gli stranieri che più onorano l’Italia della loro stima, che sono quei che la riguardano come terra classica, non considerano l’Italia presente, cioè noi italiani moderni e viventi, se non

tome, navodi Leopardi, oni ne mare za „nas savremene”, „žive” Italijane, a takvo viđenje potvrđuje Bloksidžova³⁵ tvrdnja da se „Englezi načelno nisu zanimali za same Italijane, a Rodžersov dnevnik ne ukazuje na to da su ga zanimali osim kao figure na pejzažu”. Vidimo, dakle, da utisak Rodžersovog savremenika Leopardija nalazi uporište u stvarnosti, a da pesnička slika Italije u doba romantizma poprima slične obrise na njenom podneblju i van njega³⁶.

Pa ipak, doživljaj savremenih Italijana igrao je važnu ulogu u poimanju italijanske istorije i kulture, a imao je i važne političke implikacije. Ujedinjeno Kraljevstvo i propala Venecijanska republika imali su, naime, mnogo toga zajedničkog, a Bajron je više nego većina savremenika podsticao sunarodnike da izvuku pouku iz njene propasti i ukazivao na činjenicu da njegova domovina nije ništa uradila da odbrani Veneciju od strane agresije³⁷. Neugodna sličnost bila je uzrok zbog kojeg su „(...) predstave o dekadenciji i slabljenju, moralnoj izopačenosti i kukavičluku, tiraniji i nevlasti, kako bi se izbeglo uspostavljanje paralela” između „nekada moćne Venecijanske države i savremene Britanske ustavne monarhije”, bile veoma privlačne i opšte uvrežene. Za propast Venecije bile su krive njene despotske vlasti, ali i sami Venecijanci, a takvo je viđenje našlo potporu u *Istoriji* grofa Darua, koji je svojevremeno tražio način da opravda francusku agresiju³⁸.

Refleks svega toga je i da kod Rodžersa nalazimo obilje nasilnih i mračnih epizoda iz italijanske prošlosti kao i određenje italijanske naravi koje je, iako nije ni izbliza tako oštro kao kod nekih savremenika, u nekim pojedinostima ipak slično engleskom kolonijalnom diskursu. Rodžers eksplicitno opisuje italijansku narav, iako, služeći se preteracijom, kaže da bi to valjano umeo kad bi imao „Krabovo pero”, a pri tome, slično kao što se činilo u orijentalističkim spisima, opisuje Italijane kao „robove Ljubavi” i „Mržnje, večito u krajnostima”³⁹. Slika o narodu koji se upravlja emocijama, a ne razumom, koji je sklon krajnostima, najboljem i najgorem što ljudski duh može da iznedri, nalikuje i Leopardijevom

---

come tanti custodi di un museo, di un gabi-netto e simili...”, Giacomo Leopardi, *Pensieri di varia filosofia e di bella letteratura*, e-book, str. 887.

³⁵ Martin Blocksidge, *nav. delo*, str. 182.

³⁶ Pa ipak, iako su i italijanski autori isticali kontrast između prošlosti i sadašnjosti Italije, na slične opaske iz pera stranaca nisu uvek blagonaklono gledali – tako je Gabrijele Pepe, koji je Lamartena izazvao na dvoboj da bi odbranio čast svoje zemlje koju je ovaj ukaljao svojim stihovima, i sam govorio o dekadenciji Italije, kao i mnogi njegovi sunarodnici ranije.

Anna O'Connor, “L’Italia: La Terra dei Morti?”, u *Italian Culture*, XXIII, 2005, vol. 1, str. 37.

³⁷ David Laven, *nav. delo*, str. 16.

³⁸ *Isto*, str. 20: “To the modern historian of Venice, Count Daru, are traceable the chief source and spread of the generally received ideas regarding the hideous nature of Venetian laws [...] at the same time it is notorious that Daru was strongly biased against the Venetians. A devoted adherent of the «empire» he felt that the more he dwelt on the wickedness of Venice the better he vindicated Bonaparte’s unscrupulous conduct towards her...”

³⁹ Up. citat kod Branda, *nav. delo*, str. 189–190: “Unhappily the energy and violence which marked their national character was often directed to evil purpose by such dark and vindictive passions as, in these more temperate times, we find it difficult to account for or excuse. It is hard for us to credit the strength of the story passions in southern climes...”

zapisu o Napuljcima⁴⁰. U poglavlju o lakeju Luidiju, Italija je opisana kao mesto gde *sve i svi* odišu radošću, a navodni uzrok takođe podseća na orijentalistički diskurs – iz teksta možemo apstrahovati ideju, uvreženu u to vreme, da narav naroda određuje klima njegovog podneblja. Luidi je veseo, pričljiv, bezbrižan, što je sasvim očekivano za nekog ko živi u takvim krajevima: “In a *clime*, / where all the world was gay, thou wert the gayest”. Sličan citat nalazimo u ranijem poglavlju: “What delight / (...) / To hear once more the sounds of cheerful labour! / – *But in a clime like this where are they not?*” (1823: 39).

U više navrata Rodžers opisuje susret sa Italijanima, ali, kao što smo napomenuli, oni ostaju samo „figure na pejzažu”, a mogli bismo reći da su često i figure otrgnute sa svog stvarnog, istorijskog i društvenog krajolika i prenete u neki bezvremen prostor (veoma je upitno, takođe, da li su ti susreti stvarni ili samo plod fikcije). Tako, kada govori o ruralnim krajevima Italije, Rodžers je sklon opisima tipičnim za one pisce koji su određeni kao *picturesque travellers*, sklone estetizaciji predela, detaljno i slikovito opisanog, sa velikom pažnjom posvećenom „obliku, proporciji, harmoniji i tonu”⁴¹. Jedna od odlika takvih pisaca je i da „idealizuju seljaštvo i pretravaraju ga u estetski ugodne figure na pejzažu” i „posmatraju njegove navike, a naročito navike dece”. Ponašanje seljaka za Rodžersa je ugodno jer je „prirodno i neusiljeno”⁴² (*natural and unaffected*). U spevu se opisuje „radosni rad” seljaka, „većinom mladih i nežnijeg pola”, berba grožđa u blizini jezera Komo, praćena pesmom i smehom, a cela scena posmatrača ispunjava zadovoljstvom i radošću. Pominje se zatim sin izvesnog Filipa Morija, koji Rodžersu nosi darove od oca, a takav gest u tuđini, kaže pesnik, „dopire do srca, a preko srca do glave i uklanja uske nazore ponikle u domovini a na njihovo mesto kalemi Blagonaklonost prema svima” (1823: 41). Na taj način „uski nazori” o Drugome, koji se spoznaje čitanjem tekstova kakva je bila, na primer, pomenuta Daruova istorija, Drugome nenaklonjena, nestaju kada ih sama stvarnost i kakav nesebičan postupak opovrgnu. Vidimo da Rodžers, kao što žali zbog stanja savremene Italije (te tako za razliku od nekih njegovih savremenika ne smatra, ili to barem u spevu ne iskazuje, propast Venecijanske republike pravednom i zasluženom), tako, barem u poeziji, iskazuje i spremnost da odbaci predrasude engleskog putnika i prigrlji „Blagonaklonost prema svima”.

Rodžersov susret sa tajanstvenom devojkom imenom Anđelika, „nalik Armidu”, a na mestu sličnom njenoj palati, dobar je primer načina na koji Rodžers opisuje susret sa Italijanima – još jednom pesnika stvara slike u stihu, „prizor pun čari” (*a scene full of witchery*), na kojem „lepršaju” (*flitting*) ljudski obrisi,

⁴⁰“(…) Parlando con un famoso ed eloquente avvocato napoletano, il Baron Poerio (...) ho dovuto ammirare in quel popolo semibarbaro o semicivile piuttosto, una quantità di delitti atroci che vincono l’immaginazione, una quantità di azioni eroiche di virtù (spesso occasionate da quei medesimi delitti), che esaltano l’anima la più fredda...”, Leopardi, *nav. delo*, str. 895–896.

⁴¹Videti: Martin Blocksidge, *nav. delo*, str. 80–91.

⁴²*Isto*, str. 87.

a ne stvarni ljudi, a odakle „čarolija” zapahuje „šume i vode”. U poglavlju “Bergamo” Rodžers se pak čini osjetljivijim nego drugde za tada aktuelne probleme italijanskog društva, ali opet ne bez romantizacije i književnih asocijacija. Na tom mestu pesnik opisuje dva siročeta, „nalik prosjacima”, čiji su se roditelji utopili u jezeru Garda, a čija ga muzika, „univerzalni jezik”, navodi na setu. Zatim opisuje susret sa pesnikom odevenim u svečano odelo puno zakrpa koji mu uz reči pune hvale predstavlja svoj sonet te odlazi prihvativši njegovu milostinju. Siročad pak podsećaju Rodžersa na prošla vremena u kojima su muzika i pesma bile cenjene i bile spas od siromaštva (“such *then* the power of song”), na Petrarkino vreme i vreme kada je dom porodice Dela Skala „vazda bio otvoren za nesrećne”, a među njima i Dantea (Rogers, 1854: 255). Ironičan komentar Rodžersov da, ako je sonet koji mu je pesnik predstavio zaista njegovo delo, „onda ga je Petrarka morao od njega ukrasti”, podseća i na one čuvene opaske Madam de Stal o okoštalosti italijanske književnosti⁴³.

Setno sećanje na slavnu prošlost Italije upoznate kroz literaturu predstavlja lajt-motiv čitavog speva. Pesnička slika umiruće Venecije, bliska engleskim romantičarima, javlja se u spevu i kao citat Vordsvortovog soneta *On the Extinction of the Venetian Republic* (1807), o „najstarijem detetu Slobode”, nevesti mora, čiji se sudnji dan nazire; a dok obilazi grad, pesnik sluša „usamljenu” pesmu gondolijera, „možda poslednjeg”, koji peva „kao u vreme kada je Venecija bila Venecija, o Tankrediju i Erminiji”. U tom poglavlju, naslovljenom „Gondola”, koje predstavlja upečatljiv primer intertekstualnosti u vidu dugog citata i u kojem je najjasnije istaknuta subjektivnost pesnika-naratora, nalazimo prepev pesme Antonija Lambertija *La Biondina in gondoleta*. Još jednom je lično iskustvo dovedeno u vezu sa nekim *tekstom*, a ovde ga Rodžers suprotstavlja svojoj situaciji – Rodžers ima „manje sreće, ako je Ljubav Sreća”; on „hodi sam” na mesečini, istražuje puste i negostoljubive predele, osluškuje „razgovor” borova, tumači tajni jezik prirode i sanja o Grčkoj i borovima na planini Ida. A kada pesma zamine, Rodžers čuje „glas Venecije na samrti” (1823: 90). Tako će i portreti venecijanskih velikodostojnika u Duždevoj palati u budućnosti će imati samo zadatak da „pokažu šta je (Venecija) nekada bila!” (*Isto*, 103), a ni Firenca više nije ono što i nekada – u napuštenim odajama u palati porodice Kolalto nalaze se spomenici „firentinske umetnosti, kada je Firenca bila slavna” (*Isto*, 54). U tom gradu sve je „čarolija” (*all is enchantment, Isto*, 132), „prošlost koja se nadmeće sa sadašnjošću”.

I Venecija je grad koji se, kao što smo pomenuli u vezi sa Bajronom, čini začaranom zemljom koja zbog brojnih zbivanja i preobraženja tokom vekova postaje nešto nepojmljivo i neuhvatljivo, više nego i samo more (“The sea, that emblem of uncertainty, / Changed not so fast many and many an age / As this small spot”, *isto*, 77–78). Rodžers, „kao u snu”, pristiže u „plutajući grad”, do

⁴³ Gospođa de Stal jedna je od poznatih stranih ličnosti, poput Uga Foskola i Alfonsa de Lamarina, koje je Rodžers upoznao i ugostio u svom domu. Ernest Giddey, *nav. delo*, str. 5.

kojeg vodi „nevidljivi put”, na kojem nema traga čoveka. Venecija gubi svoje realne obrise i postaje pozornica na kojoj se odigrava istorija. Pesnik u XIII pevanju, naime, kaže: “Emperors, Popes / (...) / have performed here *their* several parts / Then left the *stage* to others” (*Isto*, 74, kurziv naš). A građevine na Trgu Sv. Marka Rodžersu izgledaju kao „emblem sebe samih” (*Isto*, 102). Ono što pesnik vidi u Veneciji neizostavno postaje povod da se govori o njenoj prošlosti, koja istovremeno fascinira i zastrašuje, a kontrast postaje dvostruk – sučeljeni su nekadašnja slava Venecije i njeno savremeno stanje dekadencije, kao i opšta vedrina i veselost ljudi na njenim trgovima i mračna zbivanja koja su se događala iza kulisa. Tako je život Enrika Dandola dat u dve slike – venecijanskog dužda nose preko Trga Sv. Marka, naočigled brojnog sveta, prvo na „vladarskoj stolici”, a zatim, u pogrebnoj povorci, na mrtvačkim nosilima; a u Veneciji je danas, kaže Rodžers, na Trgu karneval i maske su na sve strane; sutra – gubilište, krvnik, pogubljenje neznanog zločinca zbog neznanog zločina. Dve prikaze sede rame uz rame ili se međusobno gone, pod budnim okom arhangela Gavrila na Zvoniku Sv. Marka, Užas i Veselje (*Horror and Mirth*)⁴⁴. Pesnik se zatim penje uz mermerne stepenice na ulazu u Duždevu palatu (*La scala dei Giganti*), niz koje se, kako navodi, otkotrljala glava jedinog dužda čijeg porteta u Sali Velikog veća nema (“Where, among all drawn in their ducal robes, / But one is wanting”) – dužda Marina Falijera, pogubljenog 1355. godine zbog izdaje⁴⁵. Kroz raskošne odaje Duždeve palate, u „zlatu i kedrovini”, gde su „kraljevi pirovali” i koje su odzvanjale „radosnom pesmom”, „stupa se u tminu”, u tamnice u kojima su stradali Frančesko da Karara i Frančesko Busone (*il Carmagnola*), o kojima pesnik sluša od „dobrog starog Nikole” dok prelazi Most uzdaha ka Novim tamnicama, idući istim putim kojim su išli zatvorenici. Još jednom Rodžers nastoji da jamči za verodostojnost informacija – „Trideset i pet godina (Nikolin) je stric proveo na ustavi, ali (o tome) nikad nije govorio, iako ga je mnogo toga tištilo” (*Isto*, 81), a figura „živog” Italijana je samo „oživljeni” dokument, istoriografski ili književni izvor koji progovara u stihu.

Pa ipak, nema radosnijeg mesta od Venecije (“Yet what so gay as Venice?”), čije ulice danonoćno vrve od žamora ljudi sa svih strana sveta i u kojoj, kao na „začaranoj zemlji”, vlada opšte i neprekidno veselje (“Assembling in St. Mark’s / All nations met as on enchanted ground”). Zanimljivo je i to što i lični utisak putnika o atmosferi grada ima svoje uporište u nekom drugom tekstu – Rodžers u napomenama (1854: 268–269) citira pismo firentinskog humaniste Frančeska Prišanezea o ugodnoj gozbi koju je u svom vrtu u Veneciji priredio Ticijan, a na

⁴⁴ “Underneath, / Where the Archangel (...) / Blesses the City from the topmost-tower, / (...) there continually / Two phantom-shapes were sitting, side by side, / Or up, as in sport, chasing each other; Horror and Mirth”. Rogers, 1823: 78.

⁴⁵ O tom događaju govori i Petrarka u devetoj epistoli XIX knjige zbirke *Familiars*: “Namque hunc Veneti ducem suum (...) quem in illa urbe semper ut numen aliquod antiquitas coluit, nudiustertius in ipsius palatii vestibulo decollarunt”. Petrarca, 2004, XIX, 9.

kojoj su prisustvovali Pjetro Aretino, Jakopo Sansovino i Jakopo Nardi. Onaj koji je u Veneciji predat zadovoljstvima i uživanju ipak mora stalno biti na oprezu i ne sme sebi dopustiti da izusti nepodobnu reč – jer budno oko vlasti, „misteriozne”, „nevidljive”, sveprisutne „kao vazduh koji se diše”, prati svaki korak i reč svojih podanika i ne prašta nikakav prestup protiv svojih zakona, a od njene Moći nije, tokom istorije, bio siguran ni sam dužd.

Ono što smo rekli za Rodžersovu Veneciju važi i za njegovu Firencu. Ta „vilinska zemlja” (*fairy-land*) natopljena je krvlju i njome još odzvanjaju jauci ubijenih – “But look around and say / Where is the ground that did not drink warm blood, / The echo that had learnt not to articulate / The cry of murder?” (*Isto*, 156). A ona je istovremeno i pozornica istorije na kojoj se pojavljuju velikani, pretvoreni u romantičarske tragičke junake, neshvaćene i prognane, koji prkose nepravdama svog vremena – Dante, Makijaveli, Galilej, pa i Milton, koji čuvenom italijanskom naučniku dolazi u posetu 1638. godine, ali ne sluti, kaže Rodžers, da će ga zadesiti sličan, koban usud. To su oni veliki ljudi koje pominje Brand (1957), koje njihovo doba ne zavređuje, a još ih, povrh svega, okrutno kažnjava – poput Filipa Strocija, „poslednjeg, najvećeg Florentinca”, neprijatelja tiranina vojvode Alesandra Medičija. A fascinaciju takvim istaknutim pojedincima, osim romantičarskim kontekstom, možemo objasniti i sledećim stihovima, koji uvode spomen na F. Strocija: “But let not Sculpture, Painting, Poesy, / Or They, the Masters of these Mighty Spells, / Detain us. Our first hommage is to Virtue”. Svojevrsna je misija Rodžersova „rehabilitacija”, u ime „Vrline” i uz združene napore njegovih savremenika, nepravedno osuđenih velikana⁴⁶, ustalih u ime slobode protiv svojih tlačitelja.

Rodžers međutim optimistično gleda na budućnost Italije i predviđa njeno uskrsnuće u slavi i slobodi: “But why despair? Twice hast thou lived already; / Twice shone among the nations of the world, / (...) / and shalt again” (IX, kurziv naš). U tome nas može podsetiti na neke italijanske savremenike⁴⁷ ali i na Dantea – kao što Rodžers vidi plamen koji se „rasplamsava tamo gde je nekada goreo slavno”⁴⁸, i Dante govori o „svetom semenu Rimljana” u Firenci iz kojeg može možda iznići mladica dostojna svoga porekla (*Inferno*, XV, 73–78). Zanimljivo je pak da se i kod Rodžersa i u pomenutoj Leopardijevoj kanconi na stihove o stanju Italije nadovezuju stihovi o herojima klasične grčke i njihovoj besmrtnoj slavi – Leopardi zamišlja grčkog liričara Simonida kako peva hvalospev u čast junaka preminulih

⁴⁶ Tako je i grof Francesco Busone (*il Carmagnola*) za Rodžersa “great and noble captain”, a Manconi u „Istorijskim napomenama” uz svoju prvu tragediju navodi da se među savremenim istoričarima, koji se ne oslanjaju na historiografsku tradiciju, pronalazi samo jedan koji je „u potpunosti ubeđen da je Karmanjolu snašla pravična kazna”. Alessandro Manzoni, *Il conte di Carmagnola*, 1999, str. 12.

⁴⁷ Macini, Đusti, Đordani i mnogi drugi Italijani videli su u „propadanju Italije (...) seme obnove zemlje”. Anna O’Connor, *nav. delo*, str. 37–41.

⁴⁸ “Even now the flame / Bursts forth where once it burnt so gloriously...”, Rogers, *nav. delo*, str. 51–52.

kod Termopila, a Rodžers pominje drevnu Atinu i Spartu i odjek slavne prošlosti koji iznova odzvanja duž Egejskog mora i budi vrlost i usnule duhove.

U ovom radu smo izneli osnovne podatke o okolnostima nastanka speva i njegovoj recepciji, te pristupili njegovom razmatranju sa stanovišta engleskih putopisa 18. i 19. veka, određivši Rodžersov spev kao spoj književnog, subjektivno obojenog teksta i informativnog, istoriografskog parateksta; a zatim sa stanovišta englesko-italijanskih veza u doba romantizma, ukazavši na glavne istoriografske i književne izvore i uzore, kao i na ideje koje iz njih pesnik preuzima i integriše u svoje delo. Rodžersa smo uporedili sa Bajronom kao pesnika koji istorizuje, mitologizuje i romantizuje Italiju i usredsređuje se na njenu prošlost, načelno zanemarujući savremeno stanje zemlje i goruće društvene probleme. Ukazali smo na intertekstualnost kao ključnu odliku speva i razmotrili njene korene i posledice i izneli tezu da su Rodžersov referent drugi tekstovi o Italiji, a ne sama Italija, te izdvojili nekoliko funkcija tekstualnih izvora; na kraju smo izdvojili glavnu temu speva, istakli tematsku i strukturalnu važnost antiteze kao niti-vodilje teksta, kao i neke paralele sa stvaralaštvom Rodžersovih savremenika, engleskog i italijanskog porekla.

Rodžersov spev, koji je, kao što smo podsetili, učestvovao u oblikovanju slike Italije koju su prigrlili naredni naraštaji, zbog broja izdanja i revizija i obilja citata predstavlja veoma zanimljiv tekst koji zaslužuje dalju i još detaljniju analizu, a naročito sa intertekstualnog stanovišta (naročito kada su u pitanju italijanski tekstovi). Spev Semjuela Rodžersa, njegova znatiželja i prilježno čitanje svega što je o Italiji imao na raspolaganju nesumnjivo su podsticajni i inspirativni i dan-danas za sve one koji se Italijom i njenom kulturom bave.

LITERATURA

Blockside, Martin, *The banker poet: The rise and fall of Samuel Rogers, 1763–1855*, Chicago (Ill.): Sussex academic Press, 2013.

Brand, Charles Peter, *Italy and the English Romantics, the Italiante fashion in early nineteenth-century England*, Cambridge: Cambridge University Press, 1957.

Collot, Michel, « Le thème selon la critique thématique », *Communications*, XLVII, 1988, pp. 79–91.

Giddey, Ernest, “Byron and Samuel Rogers”, in *The Byron Journal*, VII, 1979, pp. 4–19.

Gill, Stephen (Ed.), *William Wordsworth, The Major Works*, Oxford: Oxford University Press, 2000.

Holcomb, Adele, “Turner and Rogers’ “Italy” Revisited”, *Studies in Romanticism*, Boston, XXVII, 1988, No. 1, pp. 63–95.

Laven, David, “Lord Byron, Count Daru, and anglophone myths of Venice in the nineteenth century”, in *MDCCC 1800*, 2012, vol. 1, pp. 5–32.

Leopardi, Giacomo, “All’Italia”, in *Tutte le opere*, a cura di F. Flora, Milano: Mondadori, 1968.

Leopardi, Giacomo, *Pensieri di varia filosofia e di bella letteratura*, 2001. E-book, URL = https://www.liberliber.it/mediateca/libri/l/leopardi/pensieri_di_varia_filosofia_etc/pdf/pensie_p.pdf, konsultovano 25. 8. 2020.

Leask, Nigel, “Eighteen-Century Travel Writing”, in *Cambridge History of Travel Writing*, ed. N. Das, and T. Youngs, Cambridge: Cambridge University Press, 2019, pp. 93–107.

Manzoni, Alessandro, *Il conte di Carmagnola*, 1999, e-book, URL = <http://livros01.livrosgratis.com.br/lb000915.pdf>

O’Connor, Anne, “L’Italia: La Terra dei Morti?”, in *Italian Culture*, XXIII, 2005, vol. 1, pp. 31–50.

Petrarca, Francesco, *Epystole familiares*, Biblioteca Italiana, 2004. URL = <http://ww2.bibliotecaitaliana.it/xtf/view?docId=bibit000255/bibit000255.xml>, konsultovano 25. 8. 2020.

Rogers, Samuel, *Italy, A Poem. Part the first*, London: John Murray, 1823.

Rogers, Samuel, *Italy, a poem*, London, Edward Moxon, Dover Street, 1854.

Thompson, Carl, “Nineteenth-Century Travel Writing”, in *Cambridge History of Travel Writing*, eds. N. Das, and T. Youngs, Cambridge: Cambridge University Press, 2019, pp. 108–124.

Miša Aleksić

L’ITALIA NEL POEMA *ITALY* (1823) DI SAMUEL ROGERS (1763–1855)
(Riassunto)

Il presente contributo offre un’analisi della seconda edizione della prima parte del poema *Italy* (1823) di Samuel Rogers, testo che non è stato tradotto in serbo e che in generale attira scarsa attenzione da parte della critica e storia letteraria al giorno d’oggi. Sono stati analizzati alcuni aspetti testuali, intertestuali e tematici del poema con lo scopo di descrivere il modo in cui Rogers, da romantico inglese, racconta l’Italia, nonché le ragioni del suo interesse per alcuni aspetti della storia, letteratura e cultura italiana. Secondo la tesi che sosteniamo, l’esperienza di viaggio in Italia è stata di secondaria importanza per la stesura del poema di Rogers, dal momento che il suo vero viaggio attraverso l’Italia aveva avuto luogo in precedenza – nella lettura dei testi letterari e storiografici. Si tratta dunque di un’Italia fatta di testi, ovvero di un’Italia in primo luogo (ri)letta e (ri)scritta piuttosto che effettivamente visitata e direttamente vissuta. L’autore giunge alla conclusione che la visione dell’Italia che emerge dal poema, romantica e mitizzata secondo il gusto dell’epoca, è caratterizzata da una spiccata presenza di contrasti: quelli tra il passato e il presente, tra le tenebre e la luce, in un ritratto del Belpaese in chiaroscuro.

Parole chiave: Samuel Rogers, romanticismo inglese, Italia, letteratura di viaggio.

Примљено 14. јуна 2022, прихваћено за објављивање 2. децембра 2022. године.